

't busseltje
kindcentrum

Beleidsplan Burgerschap

.....

Samen werken aan
een betrokken, respectvolle
en rechtvaardige wereld

Respect

Dialogoog

Verantwoordelijkheid

Duurzaamheid

Inhoud

1. Inleiding	3
2. Populatie.....	3
3. Visie op burgerschapsonderwijs op OBS 't Busseltje	4
3.1 Wat willen wij onze kinderen eind groep 8 meegeven wanneer ze de school verlaten?	4
3.2 doelen voor onze leerlingen	4
4. Leerdoelen OBS 't Busseltje	6
5. Onderwijsaanbod in relatie tot (kern)doelen.....	7
6. Wat betekenen de visie en de doelen voor de kennis, houding en vaardigheden van de leerkracht?	17
7. Evaluatie/ meting van het effect van ons onderwijs	18
Bijlage: Burgerschapsdoelen	19

1. Inleiding

Burgerschap gaat over hoe mensen met elkaar samenleven en burgerschapsonderwijs is erop gericht dat kinderen de competenties verwerven die daarvoor nodig zijn. De wet schrijft voor dat op alle scholen in Nederland burgerschapsonderwijs doelgericht, samenhangend en herkenbaar aanwezig moet zijn. In de wet op burgerschap (2021) worden acht basiswaarden van de democratische rechtsstaat benadrukt. Dit betekent dat de kinderen op 't Busseltje op een veilige manier kunnen oefenen om zich deze basiswaarden eigen te maken.

De 8 basiswaarden zijn:

1. Vrijheid van meningsuiting
2. Gelijkwaardigheid
3. Begrip voor anderen
4. Verdraagzaamheid
5. Autonomie
6. Verantwoordelijkheidsbesef
7. Het afwijzen van onverdraagzaamheid en discriminatie
- 8 Cultuur in de school in overeenstemming met deze waarden

De school is een plek waar sociale en maatschappelijke competenties worden ontwikkeld en de cultuur binnen scholen in Nederland moeten in overeenstemming zijn met deze waarden waardoor de school een plek is waar kinderen op een veilige manier burgerschapsvaardigheden met elkaar kunnen oefenen en dat leerkrachten deze basiswaarden voorleven.

2. Populatie

De populatie van 't Busseltje is gemêleerd. Voorheen zagen we dat onze populatie een groot gedeelte uit hoger opgeleid publiek bestond. Hier is verandering in gekomen omdat we nu uit heel Eersel leerlingen naar onze school zien komen. De school wordt bezocht door leerlingen uit de gehele dorpskern Eersel en daarnaast door omliggende dorpen. De schoolweging en spreidingsgetal maken het zichtbaar gezien de lichte stijging van beide getallen (schoolweging 25,24 en spreiding 5,75). Eersel is een groeigemeente. Dit komt onder anderen door de schaa sprong en de Brainport Eindhoven. We zien dat er meer expats in onze gemeente komen wonen en ook onze school weten te vinden.

De wijk waarin onze school staat (Molenakkers) is in transitie. De wijk is 50 jaar geleden ontstaan en ook onze school is toen opgericht. De mensen van toen gaan nu kleiner wonen of verlaten om andere redenen de wijk. Dit betekent dat er nieuwe jonge aanwas is waarvan de kinderen ook naar onze school trekken. De school is sterk groeiend. De leerling prognose laten zien dat we van nu (01-02-2026) 404 leerlingen, uiteindelijk doorgroeien naar 540 in 2036.

Het stemgedrag in de gemeente Eersel is midden en rechts van het midden. CDA en PVV kregen tijdens de laatste verkiezingen de meeste stemmen. Het college van B & W wordt gevormd door VVD en de lokale partij Eersel Samen Anders. 7,6% van de bevolking is afkomstig van buiten Europa, 8% uit Europese landen. 5% van onze populatie heeft niet de Nederlandse nationaliteit. Hieronder vallen ook de Oekraïense vluchtelingen.

Dit betekent dat we in ons aanbod Burgerschap veel aandacht moeten geven aan andere culturen, verdraagzaamheid en respect voor elkaar en kennis hebben van andere culturen. Ons openbaar onderwijs leert kinderen van jongs af aan respect te hebben voor elkaars meningen en

(levensbeschouwelijke) overtuiging. Wij besteden op basis van diversiteit en gelijkwaardigheid actief aandacht aan overeenkomsten en verschillen tussen kinderen, zonder voorkeur voor één bepaalde opvatting. Op deze manier is burgerschap een onderdeel van onze maatschappij in het klein.

In het document beschrijving leerling en ouderpopulatie gaan we uitgebreider in op onze populatie en waar we specifiek rekening mee moeten houden.

3. Visie op burgerschapsonderwijs op OBS 't Busseltje

3.1 Wat willen wij onze kinderen eind groep 8 meegeven wanneer ze de school verlaten?

Onze boodschap aan onze kinderen

Wanneer je groep 8 van OBS 't Busseltje verlaat, ben je je ervan bewust dat je deel uitmaakt van de maatschappij en dat er veel mensen zijn met andere perspectieven of uitgangssituaties dan jij. Je toont respect voor anderen en hebt geleerd verschillen in huidskleur, geloof, cultuur, achtergrond en opvoeding te waarderen en te accepteren. Je begrijpt de normen en waarden van verschillende plekken en kunt je daaraan aanpassen. Daarnaast is het ook belangrijk dat je je kritisch moet kunnen verhouden wanneer de democratische waarden in het gedrang komen. Je hebt kennis van het Nederlandse politieke stelsel en weet hoe democratie en andere bestuursvormen wereldwijd zijn opgebouwd. Ook heb je inzicht in actuele maatschappelijke vraagstukken, levensbeschouwingen en de invloed van sociale media op de samenleving.

Je bent in staat een onderbouwde mening te vormen door feiten en meningen uit verschillende bronnen te verzamelen en te onderzoeken. Je durft jouw mening respectvol te delen en luistert met begrip naar anderen, ook wanneer hun visie of religie verschilt van de jouwe.

Daarnaast heb je een open blik op maatschappelijke en historische kwesties en kun je gebeurtenissen in de wereld begrijpen en erover nadenken. Je weet van jezelf wat je kunt, wat je waard bent en waar je grenzen liggen, en je bent in staat die grenzen respectvol aan te geven.

Met deze kennis, houding en vaardigheden ben je klaar om als kritisch en betrokken burger een positieve bijdrage te leveren aan de samenleving.

3.2 doelen voor onze leerlingen

Uit de definitie Burgerschap kunnen een aantal doelen voor onze leerlingen worden afgeleid:

1. Het opdoen van (positieve) ervaringen met het dragen van verantwoordelijkheid, besluitvorming en het tot nut zijn van de gemeenschap.
2. Het zich oriënteren op de Nederlandse samenleving.
3. Identiteitsvorming door eigen mogelijkheden en talenten te verkennen.
4. Het deel uitmaken van een gemeenschap en het functioneren in intermenselijke verhoudingen buiten die van leraar- leerling.
5. Gelegenheid bieden tot het vormen van een emotionele relatie met onderwijsinhouden.

Daartoe dient de leerling:

1. Te ontdekken wat hij zelf van waarde acht en hoe dat zich verhoudt tot de opvattingen van anderen
2. Een mening te vormen over wereldse kwesties en hierover een dialoog aan te kunnen gaan
3. De eigen leerwensen en leervragen expliciteren
4. Creativiteit en initiatief te tonen in het zoeken naar een antwoord hierop
5. De eigen mogelijkheden te ontdekken om de eigen omgeving of situatie te beïnvloeden
6. Ideeën en opvattingen uit te laten monden in concreet gedrag binnen de grenzen van een bepaalde context
7. Gelegenheden te vinden om de eigen mogelijkheden te benutten om de eigen situatie of omgeving te beïnvloeden
8. Gelegenheden te vinden om de eigen mogelijkheden te benutten om zich dienstbaar te maken aan een gemeenschap
9. Bereidheid te tonen om zich in te zetten voor een gemeenschap binnen of buiten de school
10. Te functioneren in sociale verbanden buiten de klassensituatie en daarbij respectvol om te gaan met de opvattingen van anderen en zich op te stellen als teamspeler
11. Verantwoordelijkheid te dragen om taken te realiseren en aan verwachtingen van anderen te voldoen
12. De eigen inzet planmatig te realiseren
13. Opgedane ervaringen te expliciteren en hierop te reflecteren

Kortom:

Actief burgerschap is een basishouding en komt impliciet gedurende de hele schooldag aan de orde. We besteden er expliciet aandacht aan tijdens de lessen van de methode Blink Wereld en Staal Taal.

Werken aan actief burgerschap komt met name tot uitdrukking in activiteiten binnen en buiten de school, waarbij ervaringen worden opgedaan met het dragen van verantwoordelijkheid. Verantwoordelijkheid kan zich richten op eigen ontwikkeling en welzijn, dat van een ander, of kan verband houden met het behoren tot een groep of gemeenschap.

Verantwoordelijkheidsbesef kan pas worden ontwikkeld als verantwoordelijkheid gegeven wordt. Daarnaast kan de ontwikkeling versterkt worden als de leerling een affectieve band heeft met het onderwerp, zijn kunnen kan tonen en als hem daarbij ook zelfstandig een zekere verantwoordelijkheid gegeven wordt. Omgaan met autonomie komt dan ook terug in de visie van onze school.

4. Leerdoelen OBS 't Busseltje

In het aanbod Burgerschap besteden we aandacht aan verschillende perspectieven (leren het schurende gesprek te voeren), culturen, diversiteit en inclusie. Oog hebben voor en begrip tonen voor de achtergrond van een ander. Het omgaan met elkaar en de omgeving is van belang: structureel de dialoog aangaan, oog voor diversiteit en gelijkwaardigheid in het aanbod is cruciaal. Het betrekken van ouders bij het onderwijs heeft extra aandacht nodig. De lijntjes kort houden, aanspreekbaar en laagdrempelig zijn voor elkaar en van beide kanten letten op een goede communicatie is cruciaal (tijdig informeren, communiceren, betrekken bij de ontwikkeling van leerlingen, ouders kennis laten maken met elkaar). Deuren open voor de omgeving. De school als middelpunt van ontmoeting en ontwikkeling.

We willen leerlingen toerusten om op basis van eigen idealen, maatschappelijke waarden en normen te functioneren in een democratische en inclusieve samenleving. Wat de kinderen precies gaan tegenkomen in de samenleving weten we niet, dus precies voorschrijven wat in welke situatie wel en niet kan is niet mogelijk en niet wenselijk. Ze krijgen kennis en vaardigheden aangeboden en worden gestimuleerd eigen opvattingen te ontwikkelen en een democratische houding te vormen.

In hoofdstuk 5 maken we concreet hoe we de leerdoelen op het gebied van Burgerschap in samenhang en logische opbouw vormgeven. We hebben de activiteiten gekoppeld aan de verschillende doelen.

5. Onderwijsaanbod in relatie tot (kern)doelen

Wij zorgen ervoor dat er sprake is van samenhang en een logische opbouw in ons aanbod en onderwijs van groep 1 t/m 8. Die opbouw en samenhang wordt hieronder, per doel, weergegeven. Bij het bepalen van ons aanbod hebben we zowel de aandachtspunten uit de visie en de kerndoelen benut. Deze laatste zijn terug te vinden in bijlage 1.

Inhoud	Fase 1 (groep 1,2,3)	Fase 2 (groep 4,5,6)	Fase 3 (groep 7,8)
Kennis van en respect voor de basisvaardigheden van de democratische rechtsstaat OJW 34, 36, 37, 38	De leerling leert over....	De leerling leert over....	De leerling leert over....
De wet gaat over de volgende basisvaardigheden: - Vrijheid van meningsuiting. - Gelijkwaardigheid en gelijke behandeling. - Verdraagzaamheid en tolerantie. - Afwijzen van discriminatie.	 Regels en afspraken thuis en in de klas: - Inspraak van leerlingen bij regels. - Gelijke behandeling in gelijke situaties. - Situaties waarin uitzonderingen van toepassing zijn. - Rechtvaardig en haalbaar voor iedereen. - Toepassen en uitvoeren van afspraken	 Regels en afspraken op school en in de leefomgeving: - Inspraak van leerlingen bij regels in de school. - Gelijke behandeling in gelijke situaties. - Situaties waarin uitzonderingen van toepassing zijn. - Rechtvaardig en haalbaar voor iedereen. - Toepassen en uitvoeren van afspraken	 Wetten en internationale verdragen: - Inspraak en verzet van burgers en organisaties binnen de rechtsstaat. - Grondrechten, mensenrechten en specifiek de rechten van het kind. - Rekening houden met minderheidsstandpunten. - Rechtvaardig en haalbaar voor iedereen.
	 Verschillende rollen en verantwoordelijkheden in de omgang tussen: - Leerlingen onderling. - Volwassenen en kinderen. - Mensen in relatie tot hun omgeving (zoals dieren)	 Verschillende rollen en verantwoordelijkheden in de omgang tussen: - Mensen onderling. - Personeel, ouders en leerlingen. - Ambtsdragers en burgers.	 Verschillende rollen en verantwoordelijkheden in een democratische rechtsstaat: - Burger - Bestuurder (B & W, ministers, koning) - Volksvertegenwoordiger (gemeenteraad, 1^e en 2^e Kamer)

			- Rechterlijke macht
Dit is bij OBS 't Busseltje in de praktijk terug te zien tijdens:	- Koningsdag - Gouden Weken - Zilveren Weken - Kerstkaartenactie (voor eenzame mensen) - Actie voor een goed doel rondom kerst - Methodiek Fides - Boekenkring	- Blink Wereldoriëntatie - Jeugdjournaal - Koningsdag - Gouden Weken - Zilveren Weken - Kerstkaartenactie (voor eenzame mensen) - Actie voor een goed doel rondom kerst (tweejaarlijks) - Methodiek Fides - Boekendoos - Spreekbeurt - Kinderraad - Begeleiden van kinderen bij lezen in onderbouw - Week van de Mediawijsheid	- Blink Wereldoriëntatie - Koningsdag - Jeugdjournaal - Lespakket "De derde Kamer" - Gouden Weken - Zilveren Weken - Kerstkaartenactie (voor eenzame mensen) - Actie voor een goed doel rondom kerst - Methodiek Fides - Werkstuk maken - Spreekbeurt - Kinderraad - Begeleiden van kinderen bij lezen in onderbouw
Inhoud	Fase 1 (groep 1,2,3)	Fase 2 (groep 4,5,6)	Fase 3 (groep 7,8)
Kennis over en respect voor verschillen en het uitgangspunt dat mensen in gelijke situaties gelijk worden behandeld. OJW 37, 38, 47, 53, KO 56	De leerling leert over....	De leerling leert over....	De leerling leert over....
Het gaat hier over overeenkomsten en verschillen met betrekking tot:	 Overeenkomsten en verschillen tussen leerlingen in hoe ze zichzelf en hun thuissituatie beschrijven: - Geslacht en gender.	 Overeenkomsten en verschillen tussen leerlingen in hoe ze zichzelf en hun thuissituatie beschrijven: - Geslacht en gender	overeenkomsten en verschillen tussen beelden die mensen van de ander hebben en hoe de ander zichzelf en de thuissituatie beschrijft:

- Geslacht, gender en seksuele diversiteit, familie en thuissituatie. - Politieke gezindheid, culturele identiteit, godsdienst en levensovertuiging.	- Seksuele diversiteit. - Familie en thuissituatie. - Lichamelijke- en cognitieve mogelijkheden en beperkingen.	- Seksuele diversiteit. - Familie en thuissituatie. - Lichamelijke- en cognitieve mogelijkheden en beperkingen.	- Geslacht en gender - Seksuele diversiteit. - Familie en thuissituatie. - Lichamelijke- en cognitieve mogelijkheden en beperkingen.
	 Overeenkomsten en verschillen in wat medeleerlingen belangrijk vinden: - Voorkeuren en ideeën. - Godsdienst en levensovertuiging.	 Overeenkomsten en verschillen in wat mensen belangrijk vinden: - Voorkeuren, meningen en opvattingen. - Culturele gewoontes. - Godsdienst en levensovertuiging.	 Overeenkomsten en verschillen in wat mensen met verschillende achtergronden belangrijk vinden en manieren om daar met elkaar over in gesprek te gaan: - Politieke ideeën. - Culturele tradities - Godsdienst en levensovertuiging.
Dit is bij OBS 't Busseltje in de praktijk terug te zien tijdens:	- Week van de Lentekriebels - Methodiek Fides - Kringgesprekken - Thematisch onderwijs	- Blink Wereldoriëntatie - Week van de Lentekriebels - Jeugdjournaal - Methodiek Fides	- Blink Wereldoriëntatie - Week van de Lentekriebels - Week van de Mediawijsheid - Jeugdjournaal - Methodiek Fides
Inhoud	Fase 1 (groep 1,2,3)	Fase 2 (groep 4,5,6)	Fase 3 (groep 7,8)
Ontwikkelen van maatschappelijke competenties in samenhang met sociale competenties en andersom OJW 34, 39, 47, 53, 56	De leerling kan....	De leerling kan....	De leerling kan....
Het gaat hier over maatschappelijke competenties m.b.t.:	 In verschillende situaties eigen voorkeuren en ideeën verwoorden:	 In verschillende situaties meningen en opvattingen van anderen in eigen woorden samenvatten:	 Debatteren over actuele of maatschappelijke kwesties waarover verschillende ideeën bestaan:

- Pluriformiteit: openstaan voor andere meningen en bereid zijn tot samenwerking. - Democratie: omgaan met de vorm waarin er gezamenlijk of via vertegenwoordiging beslissingen worden genomen.	- Verwoorden. - Luisteren. - Eigen mening vormen - Solidair zijn met anderen	- Luisteren en doorvragen. - Eigen mening vormen - Solidair zijn met anderen - Respect tonen voor andersdenkenden	- Geïnformeerd deelnemen. - Luisteren en doorvragen. - Zowel verschillende als overeenkomstige ideeën benoemen. - Eigen afweging maken. - Eigen mening vormen - Solidair zijn met anderen - Respect tonen voor andersdenkenden
	 Zijn/haar stem laten horen tijdens een beslissing.	 Samen met anderen een compromis te vinden waarin rekening wordt gehouden met iedereen.	 Samen met anderen manieren vinden om tot een besluit te komen.
Dit is bij OBS 't Busseltje in de praktijk terug te zien tijdens:	- Week van de Lentekriebels - Dag van de Duurzaamheid - Koningsdag - Methode Lijn 3 - Methodiek Fides - Week van de Mediawijsheid	- Blink Wereldoriëntatie - Week van de Lentekriebels - Week van de Mediawijsheid - Jeugdjournaal - Methode taal Staal - Methodiek Fides	- Blink Wereldoriëntatie - Week van de Lentekriebels - Week van de Mediawijsheid - Methode taal Staal - Bezoek gemeentehuis - Methodiek Fides - Democracy Prodemos - Medialessen BusseltjeTV
Inhoud	Fase 1 (groep 1,2,3)	Fase 2 (groep 4,5,6)	Fase 3 (groep 7,8)
De school zorgt voor een schoolcultuur die in overeenstemming is met de basiswaarden. Ze creëert een omgeving waarin leerlingen worden gestimuleerd actief te oefenen met het handelen naar deze waarden. NL 3,6,7,8 OJW 34, 35, 36, 37, 38,	De school zorgt voor....	De school zorgt voor....	De school zorgt voor....

De school zorgt voor: - Een schoolcultuur waarin de basiswaarden van school en de democratische rechtsstaat zichtbaar zijn. - Een onderwijsaanbod waarin leerlingen worden gestimuleerd om actief te handelen naar deze waarden.	 Een schoolcultuur waarin leerlingen en ouders kennismaken met de waarden van de school. Deze waarden sluiten aan op de basiswaarden: - Vrijheid van meningsuiting. - Gelijke behandeling. - Verdraagzaamheid en tolerantie. - Afwijzen van discriminatie. Op school zijn gedragsregels afgesproken met kinderen. Ook zijn er groepsafspraken samen opgesteld. Tijdens de Gouden weken wordt er veel aandacht besteed aan groepsvorming en binding, tolerantie en gezamenlijk uitvoeren van de afspraken. Leerlingen nemen hierbij steeds meer verantwoordelijkheid voor elkaar en hun omgeving.	 Een schoolcultuur waarin leerlingen en ouders kennismaken met de waarden van de school. Deze waarden sluiten aan op de basiswaarden: - Vrijheid van meningsuiting. - Gelijke behandeling. - Verdraagzaamheid en tolerantie. - Afwijzen van discriminatie. Op school zijn gedragsregels afgesproken met kinderen. Ook zijn er groepsafspraken samen opgesteld. Tijdens de Gouden weken wordt er veel aandacht besteed aan groepsvorming en binding, tolerantie en gezamenlijk uitvoeren van de afspraken. Leerlingen nemen hierbij steeds meer verantwoordelijkheid voor elkaar en hun omgeving.	 Een schoolcultuur waarin leerlingen actief oefenen met en handelen naar de basiswaarden van de school: - Vrijheid van meningsuiting. - Gelijke behandeling. - Verdraagzaamheid en tolerantie. - Afwijzen van discriminatie. Op school zijn gedragsregels afgesproken met kinderen. Ook zijn er groepsafspraken samen opgesteld. Tijdens de Gouden weken wordt er veel aandacht besteed aan groepsvorming en binding, tolerantie en gezamenlijk uitvoeren van de afspraken. Leerlingen nemen hierbij steeds meer verantwoordelijkheid voor elkaar en hun omgeving.
Dit is bij OBS 't Busseltje in de praktijk terug te zien tijdens:	- Gouden weken - Week van de Lentekriebels - Week van de Mediawijsheid - Koningsdag - Methodiek Fides	- Blink Wereldoriëntatie - Gouden weken - Week van de Lentekriebels - Week van de Mediawijsheid - Jeugdjournaal - Methodiek Fides - Kinderraad - Afval opruimactie in de wijk en plein	- Blink Wereldoriëntatie - Week van de Lentekriebels - Gouden weken - Week van de Mediawijsheid - Jeugdjournaal - Methodiek Fides - Verdiepte groep: Verkiezingen, kinderen richten een politieke partij

			op en MB en BB mogen stemmen. Winnaars in gesprek met directeur - Verkeersdeelnemer - Kinderraad - Afval opruimactie in de wijk en plein
--	--	--	---

(OBS 't Busseltje, 2024)

Naast het aanbod gerelateerd aan de wettelijke burgerschapsopdracht biedt OBS 't Busseltje nog meer aan ter verrijking van de burgerschapsvorming van onze leerlingen:

KERND OEL	AANBOD	GROEP
OJW 36 OJW 37 OJW 38	Diversiteit: afstemming burgerschapsonderwijs op onze populatie Op OBS 't Busseltje heeft ongeveer 5% van de leerlingen een niet-Nederlandse achtergrond. Dit betekent dat we extra aandacht willen besteden aan andere culturen, feesten en geloven. We doen dit door gebruik te maken van de methode Blink en het kijken van het Jeugdjournaal waarbij de feesten aan bod komen en de inhoud vervolgens in de klas te bespreken. We voeren gesprekken in de groep over actuele maatschappelijke thema's en gaan actief het gesprek aan over morele dilemma's. Het schurende gesprek gaan we dan niet uit de weg. Respect voor de ander en mening van een ander draagt bij aan het toepassen van algemeen geldende normen en waarden in onze maatschappij.	Groep 1 t/m 8
OJW 37 OJW 39 OJW 47 NL 3 NL 6 NL 7	Op 't Busseltje maken we gebruik van de methode Wereldoriëntatie Blink Wereld . Deze methode geeft in groep 5 t/m 8 specifiek aandacht aan Burgerschap. We verwijzen naar de bijlage voor een inhoudelijke weergave. In groep 1 t/m 4 komt de oriëntatie op de wereld aan bod binnen het thematisch onderwijs. Binnen de rijke ingerichte hoeken en aanvullende materialen is er aandacht voor de directe omgeving en wereld om hen heen.	Groep 1 t/m 8
OJW 34 OJW 38	Actie kaarten maken voor eenzame mensen gemeente Eersel - Ieder jaar organiseert de school een actie kaarten maken voor eenzame mensen - In de klas wordt besproken dat niet iedereen een kerst heeft met familie of vrienden. - We maken in de klassen kerstkaarten en geven deze aan eenzame mensen. - In de week voor de kerstvakantie gaat een leerkracht met een vertegenwoordiging uit iedere klas naar de gemeente om de kerstkaarten in te leveren.	Groep 1 t/m 8
OJW 37	Normen en waarden: hoe zorgen we voor een prettig leefklimaat binnen de school - In goed overleg tussen de verschillende leerkrachten zijn er afspraken gemaakt voor boekbesprekingen, spreekbeurten, werkstukken en zelfstandig werken. In deze afspraken is onder meer opgenomen dat leerlingen planmatig leren werken, goed overleggen, kritisch kunnen en mogen zijn, met verschillende media omgaan, verschillende naslagwerken gebruiken en samenwerken. De leerlingen dragen hierin duidelijk hun eigen verantwoordelijkheid. - Op school zijn gedragsregels afgesproken met de kinderen. Bij aanvang van elk schooljaar worden de gedragsregels met de groep en de nieuwe leerkrachten doorgenomen tijdens de Gouden Weken. De afzonderlijke groepen stellen groepsregels vast die een afgeleide vorm zijn van de gedragsregels. Deze zijn herkenbaar in elke klas. De	Groep 1 t/m 8

	verantwoordelijkheid voor het nakomen van de gedrags- en groepsregels wordt gezamenlijk gedragen en meerdere malen per schooljaar besproken. De ouders zijn op de hoogte gesteld door toevoeging van de regels aan de schoolgids en via de wekelijkse groepsmail. Na de kerstvakantie zijn de Zilveren Weken. We besteden dan aandacht aan herhalen en verder implementeren van de groepsregels. • In de middagpauze blijven alle kinderen over. Er zijn duidelijke school- en speelafspraken waarvan alle surveillanten op de hoogte zijn. Deze afspraken zijn zichtbaar op verschillende plaatsen in de school. • Er zijn afspraken gemaakt in alle bouwen rondom het werken op de werkpleinen en gang.	
OJW 39	Opruimactie - Ieder jaar houdt 't Busseltje een opruimactie in de wijk rondom de school - Voorafgaande aan de opruimactie wordt in de klas het onderwerp zwerfafval, de impact op het milieu en het aandeel wat je zelf kan hebben in het verbeteren van het milieu. - Vervolgens worden er groep doorbrekende groepen gemaakt die ieder een deel van de wijk gaan opruimen onder begeleiding van een ouder of leerkracht. Materialen hiervoor lenen we bij de gemeente. - Aan de ouders wordt verslag gedaan van onze actie	Groep 5
OJW 38	Week van de lentekriebels - Ieder jaar volgen we de week van de Lentekriebels met het lespakket van de Rutgerstichting als leidraad. - Ouders krijgen van tevoren informatie over welke thema's aan bod komen en welke onderwerpen er worden besproken, passend bij de leeftijd van de leerling.	Groep 1 t/m 8
OJW 39	Taken afvalscheiding en verzamelen -Op OBS 't Busseltje scheiden we het afval in plastic, rest, gft, papier, glas en batterijen -Kinderen uit groep 8 hebben een taak in het scheiden en verzamelen van het afval in de eigen klas en in de algemene ruimtes van de school. Daarnaast hebben de groepen 1 t/m 8 allemaal een taak in het buiten zetten van de diverse containers en klike's. Zo dragen we met de hele school zorg voor onze omgeving.	Groep 1 t/m 8
KO 56	Erfgoed Brabant en museumschatjes -Jaarlijks is er voor iedere groep aanbod waarin cultureel Erfgoed Brabant centraal staat. Erfgoed zegt iets over onszelf. Het verhaal achter een voorwerp, gebouw of landschap verleent betekenis en leert ons begrijpen waar we vandaan komen. Erfgoededucatie laat leerlingen zien dat hun eigen omgeving betekenisvol is en iets met henzelf te maken heeft. -Vanuit Cultuurplaza de Kempen wordt samengewerkt met Kempenmuseum de Acht Zaligheden in Eersel, Het Bakkerijmuseum in Luyksgestel en Het Cultuurhuis (voorheen Eicha) in Bergeijk. Erfgoed Brabant heeft lesprojecten ontwikkeld voor alle leerjaren van de basisschool. -Daarnaast bezoekt groep 7/8 om het jaar kamp Vught via Museumschatjes. Hieraan vooraf is er een uitgebreid lespakket waarbij geloof, discriminatie en vervolging centraal staan.	Groep 1 t/m 8
OJW 34 OJW 35	Fides: Op onze school werken we schoolbreed met de methodiek Fides, deze	Groep 1 t/m 8

OJW 39	methodiek wordt situationeel ingezet. 'Fides' betekent 'vertrouwen'. Vertrouwen als kind, als jongere of als volwassene in jezelf. De Fides-methodiek wil via praktische en zichtbare manieren inzicht geven in jezelf en je omgeving. Om dit zichtbaar te maken is de methodiek o.a. gebaseerd op het gebruik maken van alledaagse 'symbolen'. In de periode van de Gouden, Zilveren en Bronzen Weken wordt in alle groepen aandacht besteed aan de verschillende FIDES-symbolen die metaforisch worden gebruikt.	
OJW 35	Verantwoorde verkeersdeelnemer: We streven naar 100% geslaagd bij het praktisch en theoretisch verkeersexamen. Hier werken we naar toe middels onze verkeersmethode. Veel activiteiten worden georganiseerd binnen een redelijke afstand van de school zodat we deze te voet of op de fiets af te laten leggen.	Groep 1 t/m 8
OJW 38	Jeugdjournaal kijken + stelling en gesprek - Dagelijks wordt in de groepen 5 t/m 8 het jeugdjournaal gekeken. Aansluitend vullen de leerlingen de stelling in en hier wordt over gediscussieerd. - Als er belangrijke onderwerpen aan bod komen, wordt hier gedurende de dag extra tijd voor ingepland om dit met de klas te bespreken. - Kinderen leren hierbij gefundeerd hun mening te geven over allerlei maatschappelijke onderwerpen en hierover met elkaar in gesprek te gaan op een respectvolle manier.	Groep 5 t/m 8
NL 3 NL 6 NL 7 NL 8	De methode Taal Staal besteedt aandacht aan burgerschap (Malmberg, 2023): Bij SLO is gekeken waarmee een taalmethode kan helpen bij Burgerschap: Met name in de kerndoelen Nederlandse taal is veel aandacht voor 'zichzelf informeren', 'feiten en meningen onderscheiden' en 'deelnemen aan discussie'. Hier ligt ook een relatie met 'mediawijsheid': • De leerlingen leren informatie te beoordelen in discussies en in een gesprek dat informatief of opiniërend van karakter is en leren met argumenten te reageren (kerndoel 3). • De leerlingen leren informatie en meningen te ordenen bij het lezen van school- en studieteksten en andere instructieve teksten, en bij systematisch geordende bronnen, waaronder digitale bronnen (kerndoel 6). Staal Taal biedt veel aandacht aan het verschil tussen meningen en feiten. Elk thema heeft een denkgesprek (les 7) waarin gediscussieerd wordt naar aanleiding van het thema. De kinderen hebben dus al voldoende informatie over het onderwerp en kunnen hier prima over meepraten. Luisteren naar en reageren op elkaar komt hierin uitgebreid aan bod.	Groep 4 t/m 8
OJW 34 OJW 36 OJW 39 NL 3	Leerlingenraad - Ieder schooljaar mag een leerling uit groep 5, 6, 7 en 8 deelnemen aan de leerlingenraad - In de klas geven leerlingen aan als ze deel willen nemen - Die leerlingen presenteren in de klas waarom ze in de leerlingenraad willen en wat ze op school willen veranderen - Vervolgens zijn er verkiezingen in de klas en degene met de meeste stemmen mag in de leerlingenraad - De leerlingenraad vergadert om de 6 weken	Groep 5 t/m 8

	- De directeur zit de vergadering voor en iedere vergadering wordt er uit de leden een notulist gekozen - De leerlingenraad kiest een goed doel. Alle leerlingen en ouders mogen hiervoor suggesties in de brievenbus doen - Voor het goede doel wordt bij iedere viering geld opgehaald door de ministers van financiën - Voor het goede doel organiseert de leerlingenraad acties gedurende het schooljaar verschillende activiteiten - De leerlingenraad organiseert ieder jaar de groene en oranje kaartjesactie (verkeersveiligheid) - De leerlingenraad koppelt terug naar hun eigen klas en de groepen 1 t/m 4 wat er is besproken - In de leerlingenraad wordt de LTP besproken, geanalyseerd en worden verbeterpunten bedacht.	
NL 6	Mediamasters - Ieder jaar doen de groepen 5 t/m 8 mee met de mediamasters - Gedurende die week zijn de leerlingen actief bezig met mediawijsheid, het beoordelen van wat waar en niet waar is online en veilig digitaal gedrag.	Groep 5/8
OJW 36 OJW 39 NL 3	Democracy Prodemos: De groepen 7 en 8 participeren in het Democracy spel van Prodemos. Ze leren hier hoe een gemeenteraad functioneert, hoe je plannen kunt indienen en met een meerderheid deze plannen ook kunt realiseren.	Groep 7/8
OJW 34 OJW 37 OJW 47 NL3	Medialessen BusseltjeTV De kinderen in groep 7/8 maken wekelijks BusseltjeTV. Ze leren om te gaan met media, apparatuur en maken verslag over het reilen en zeilen in de school. Hier worden kinderen en leerkrachten geïnterviewd en gevraagd naar hun mening of visie op wat er in de school heeft plaatsgevonden. De redactie leert samen te werken, beslissingen te nemen en uiteindelijk een product te leveren.	Groep 7/8

6. Wat betekenen de visie en de doelen voor de kennis, houding en vaardigheden van de leerkracht?

Als leerkracht bij OBS 't Busseltje ben je een rolmodel en begeleider in het ontwikkelen van burgerschapsvaardigheden bij leerlingen. Je hebt inzicht in maatschappelijke en politieke thema's en vertaalt deze naar de praktijk. Door kinderen een spiegel voor te houden en jezelf als voorbeeld te stellen, help je hen hun eigen kracht en rol in situaties te ontdekken.

Je creëert een veilige omgeving waarin ruimte is voor gesprekken, inclusief de uitdagende. Je begeleidt deze met een open houding, stuurt op respectvolle en onderbouwde meningsvorming en bewaakt dat iedereen wordt gehoord. Je stimuleert leerlingen de waarden en symbolen uit methodieken zoals Fides in hun gedrag toe te passen.

Binnen het team werk je samen aan verdieping door intervisie en het delen van ervaringen. Zo zorg je ervoor dat burgerschapsonderwijs een blijvend en gezamenlijk proces is binnen de school.

Kennis:

Je hebt inzicht in de culturele diversiteit, actuele maatschappelijke kwesties, het politieke landschap en verschillende bestuursvormen, zowel nationaal als internationaal. Daarnaast ben je bekend met de methodiek Fides, zodat je deze kunt toepassen in het sociale en emotionele leren van kinderen.

Houding:

Je staat open voor verschillende perspectieven en durft ook het 'schurende' gesprek aan te gaan. Met een open en respectvolle houding faciliteer je gesprekken over complexe of gevoelige thema's, waarbij je zelf een voorbeeld bent van respectvol en kritisch denken en communiceren. Je toont een oprechte betrokkenheid bij het stimuleren van burgerschap en zorgt voor een veilige omgeving waarin iedereen zich gehoord voelt en verschillen mogen bestaan.

Vaardigheden:

- **Gespreksleider:** Je begeleidt gesprekken waarin je leerlingen stimuleert om hun mening te onderbouwen en respectvol met elkaar in gesprek te gaan.
- **Coachend leiderschap:** Je leert leerlingen op zichzelf te reflecteren en hun eigen kracht, 'spark' en rol in situaties te ontdekken door hen een spiegel voor te houden of door zelf als voorbeeld te fungeren.
- **Ruimte creëren:** Je kiest het juiste moment om aandacht te besteden aan burgerschap, integreert het in de dagelijkse praktijk en stimuleert de toepassing van waarden en symbolen uit methodieken.
- **Zelfreflectie:** Met deze kennis, houding en vaardigheden draag je als leerkracht niet alleen bij aan het burgerschap van leerlingen, maar ook aan een cultuur van respect, betrokkenheid en openheid binnen de school. Door te reflecteren op jouw handelen en toepassen krijgt Burgerschap de diepgang welke noodzakelijk is.

7. Evaluatie/ meting van het effect van ons onderwijs

Hoe meten wij de resultaten van ons burgerschapsonderwijs en hoe werken wij aan de kwaliteit en het continu verbeteren van ons burgerschapsonderwijs?

- Meting kwaliteit en resultaat van het onderwijs door in dialoog met elkaar de verschillende activiteiten burgerschap te evalueren en bij te stellen. Dit gebeurt tijdens de eindevaluatie van het schooljaar.
- Op basis van observaties (**Fides**), gesprekken en de meting van burgerschap bepalen wij jaarlijks of er een aanscherping van ons aanbod nodig is.
- Voor de meting van de **effecten** van ons aanbod Burgerschap gebruiken we:
 - de observaties wanneer de methodiek Fides wordt ingezet,
 - de observaties tijdens Staal Taal,
 - observaties tijdens Blink Wereld,
 - de leerling tevredenheidsspeiling,

Uitkomsten worden met direct betrokkenen besproken. Hierbij kun je denken aan ouders, kinderen, Kinderraad en leerkrachten. Zo kunnen we samen evalueren en nieuwe doelen stellen voor een volgende periode.

- De vragenlijsten sociaal-emotionele ontwikkeling (**SEL, sociaal emotioneel leren en MSV, monitoring sociale veiligheid**) en **Kindbegrip**.
Jaarlijks wordt door de leerkrachten van de groepen 3 tot en met 8 en door de leerlingen vanaf groep 5 Kindbegrip ingevuld. Op basis van deze resultaten analyseren we het schoolklimaat en het welzijn van de kinderen. De vragenlijsten sociaal emotionele ontwikkeling wordt ingevuld door de groepen 5 t/m 8.

In groep ½ wordt gebruik gemaakt van **MijnKleutergroep**. Binnen dit observatiesysteem wordt ook de sociaal-emotionele ontwikkeling geobserveerd en gemonitord.

- Jaarlijks agenderen we Burgerschap op een studiedag. We monitoren of onze visie nog passend is en eventueel moet worden aangevuld of bijgesteld.
- Intervisie en samenwerking: Je reflecteert samen met collega's op de aanpak van uitdagende gesprekken en verdiept je kennis en vaardigheden door teamgesprekken. Tijdens een bouwoverleg komt Burgerschap regelmatig terug op de agenda. Er vindt uitwisseling plaats en er wordt samen gekeken naar hoe je het schurende gesprek nog meer inhoud kunt geven.
- Als zich onvoorziene maatschappelijke kwesties voordoen, springen wij daarop in en voeren het (schurende) gesprek waarin verschillende standpunten en meningen aan bod kunnen komen.

- **Kinderraad:** Met grote regelmaat komt de leerlingenraad, samen met de directeur, samen. Zij denken mee over zaken als: activiteiten, speelplaats, methoden enz. De leerlingenraad neemt een belangrijke plaats in binnen onze school. Zij worden jaarlijks gekozen.
- We informeren ouders/verzorgers over uitgevoerde activiteiten Burgerschap in de wekelijkse nieuwsberichten.
- **Verkeer:** We streven naar 100% geslaagd voor het theoretische verkeersexamen. We organiseren regelmatig extra acties om onze leerlingen verantwoorde verkeersdeelnemers te laten zijn.

Bijlage: Burgerschapsdoelen

Kerdoelen po die direct betrekking hebben op het samenleven in en deelnemen aan de Nederlandse democratische en pluriforme samenleving.

Toelichting: er zijn drie kerndoelen van het domein Oriëntatie op jezelf en de wereld (OJW) die expliciet verbonden kunnen worden aan burgerschap.	
OJW 36	De leerlingen leren hoofdzaken van de Nederlandse en Europese staatsinrichting en de rol van de burger.
OJW 37	De leerlingen leren zich te gedragen vanuit respect voor algemeen aanvaarde waarden en normen.
OJW 38	De leerlingen leren hoofdzaken over geestelijke stromingen die in de Nederlandse multiculturele samenleving een belangrijke rol spelen, en ze leren respectvol om te gaan met seksualiteit en met diversiteit binnen de samenleving, waaronder seksuele diversiteit.

Bron: Handreiking burgerschap funderend onderwijs (2021). Amersfoort: SLO.

Kerdoelen po die gericht zijn op meningsvorming en (online) informatievaardigheden.

Toelichting: kerndoelen 3, 6, 7 en 8 horen bij het leergebied Nederlands. Het gaat om doelen en vaardigheden die een belangrijke voorwaarde zijn om deel te kunnen nemen aan een democratische en pluriforme samenleving. Denk aan het deelnemen aan discussies, het leren beargumenteren, het vergelijken van diverse perspectieven en meningen. Teksten die daarvoor gebruikt worden, kunnen over burgerschapsrelevante thema's gaan. Ze

hoeven niet tijdens de les Nederlands aan de orde te komen, ze kunnen ook binnen OJW of andere leergebieden ingezet worden.

NL 3	De leerlingen leren informatie te beoordelen in discussies en in een gesprek dat informatief of opiniërend vak karakter is en leren met argumenten te reageren.
NL 6	De leerlingen leren informatie en meningen te ordenen bij het lezen van school- en studieteksten en andere instructieve teksten, en bij systematisch geordende bronnen, waaronder digitale bronnen.
NL 7	De leerlingen leren informatie en meningen te vergelijken en te beoordelen in verschillende teksten.
NL 8	De leerlingen leren informatie en meningen te ordenen bij het schrijven van een brief, een verslag, een formulier of een werkstuk. Zij besteden daarbij aandacht aan zinsbouw, correcte spelling, een leesbaar handschrift, bladspiegel, eventueel beeldende elementen en kleur.

Bron: Handreiking burgerschap funderend onderwijs (2021). Amersfoort: SLO.

Kerndoelen po die in verband gebracht kunnen worden met aspecten van burgerschap.

Toelichting: er zijn ook kerndoelen die een minder expliciete relatie hebben met burgerschap. Ze komen uit het leergebied Oriëntatie op jezelf en de wereld en Kunstzinnige oriëntatie.

OJW 34 De leerlingen leren zorg te dragen voor de lichamelijke en psychische toestand van zichzelf en anderen.	Van dit kerndoel hoort de zorg voor anderen <i>wel</i> tot het domein van burgerschap (zogenoemde interpersoonlijke vaardigheden), de zorg voor het <i>zelf</i> niet (zogenoemde intrapersonlijke vaardigheden). Het gaat bij burgerschap dus <i>wel</i> om vaardigheden zoals samenwerking, conflicthantering, oordeelsvorming en het versterken van empathische
--	--

	vermogens. Het gaat <i>niet</i> om sociaal-emotionele ontwikkeling per se, en ook niet om andere, heel nuttige educaties die het welzijn en de zelfredzaamheid van leerlingen vergroten (Curriculum.nu, 2019b; Nieuwelink, 2021; Visser, 2018).
OJW 35 De leerlingen leren zich redzaam te gedragen in sociaal opzicht, als verkeersdeelnemer en als consument.	Voor burgerschap gaat het vooral om het aspect 'je redzaam leren gedragen in sociaal opzicht'.
OJW 39 De leerlingen leren met zorg om te gaan met het milieu.	Bij dit kerndoel gaat het voor burgerschap vooral om de relatie die je legt met het verantwoordelijk leren omgaan met je eigen leefomgeving.
OJW 47 De leerlingen leren de ruimtelijke inrichting van de eigen omgeving te vergelijken met die in omgevingen elders, in binnen- en buitenland, vanuit de perspectieven landschap, wonen, werken, bestuur, verkeer, recreatie, welvaart, cultuur en levensbeschouwing. In ieder geval wordt daarbij aandacht besteed aan twee lidstaten van de Europese Unie en twee landen die in 2004 lid werden, de Verenigde Staten en een land in Azië, Afrika en Zuid-Amerika.	Het relevante burgerschapsaspect gaat met name over 'het vergelijken van de situatie in Nederland met de perspectieven bestuur, welvaart, cultuur en levensbeschouwing'.
OJW 53 De leerlingen leren over de belangrijke historische personen en gebeurtenissen uit de Nederlandse geschiedenis en kunnen die voorbeeldmatig verbinden met de wereldgeschiedenis.	Dit kerndoel gaat over het leren van historische aspecten en hangt samen met kerndoel OJW 52: De leerlingen leren over kenmerkende aspecten van de volgende tijdvakken: jagers en boeren; Grieken en Romeinen; monniken en ridders; steden en staten;

	ontdekkers en hervormers; regenten en vorsten; pruiken en revoluties; burgers en stoommachines; wereldoorlogen en holocaust; televisie en computer. De vensters van de canon van Nederland dienen als uitgangspunt ter illustratie van de tijdvakken.
KO 56 De leerlingen verwerven kennis over en krijgen waardering voor aspecten van cultureel erfgoed.	Dit kerndoel over erfgoed hoort nu bij het leergebied kunstzinnige oriëntatie. In de context van burgerschap kan het ook gaan om materieel en immaterieel erfgoed dat een opstapje biedt tot kritisch denken en empathie, zoals historische objecten en gebruiken waar maatschappelijk debat over bestaat (slavernijverleden, zwarte piet, het tentoonstellen van roofkunst of de lichamen van terdoodveroordeelden, enzovoort). Ook vieringen en herdenkingen, religieus erfgoed en de zorg voor/reflectie op monumenten behoren tot het materieel en immaterieel erfgoed en kun je inzetten in de context van burgerschap (vgl. Dibbits, 2020; Platform WOII 2017); Vroemen, 2020).

Bron: Handreiking burgerschap funderend onderwijs (2021). Amersfoort: SLO.